

“MAQSUD SHAYXZODA” IJODIDA MILLIY G‘OYA VA MUSTAQILLIK RUHINING BADIY AKS ETISHI

Razakov Bekzod Ismoil o‘g‘li

Anotatsiya: Ushbu maqolada o‘zbek adabiyoti taraqqiyotida yuksak ma’naviy-ma’rifiy o‘rin egallagan Maqsud Shayxzodaning asarlarida milliy g‘oya va istiqlool ruhining badiiy ifodasi tahlil etiladi. Shayxzoda o‘z dramalarida ham, nasriy hamda publitsistik asarlarida ham milliy o‘zlik, tarixiy xotira, Vatanga sadoqat, ozodlik va ma’naviy mustaqillik g‘oyalarini ilgari surgan. Ayniqsa, “Jaloliddin Manguberdi”, “Mirzo Ulug‘bek”, “Alisher Navoiy” kabi tarixiy dramalarida istiqlool ruhining xalq ongida shakllanishi va rahbar shaxslar timsolida ifodalanishi chuqur badiiy talqin topgan.

Kalit so‘zlar: Shayxzoda, milliy g‘oya, mustaqillik, ozodlik, tarix, xalq, istiqlool ruhi.

Kirish

Milliy g‘oya har bir xalqning tarixiy xotirasi, o‘zligini anglash, ertangi kun sari ishonch bilan borishida g‘oyaviy-ruhiy tayanchdir. Adabiyot esa ana shu g‘oyaning hayotiy manbasi, ruhiy kuchidir. O‘zbek adabiyotining XX asrda yetishib chiqqan yirik vakillaridan biri — Maqsud Shayxzoda ijodi bu borada alohida e’tiborga loyiq. Uning asarlarida milliy g‘oya, erkinlik, mustaqillik, Vatanga muhabbat, xalqparvarlik kabi g‘oyalar nafaqat badiiy tasvir vositasi sifatida, balki ijtimoiy-falsafiy kontseptsiya sifatida aks etadi.

Asosiy qism

1. Milliy g‘oya va istiqlool ruhining manbai sifatida tarix

Maqsud Shayxzodaning tarixga murojaati bejiz emas. U o‘z dramalarida tarixiy shaxslar obrazlari orqali milliy o‘zlikni anglatishga harakat qilgan. Ayniqsa, “Jaloliddin Manguberdi” dramasi milliy ozodlik g‘oyasining badiiy ifodasi sifatida ko‘riladi. Jaloliddin obrazi orqali Shayxzoda birinchidan, mustamlakachilikka qarshi kurash ruhini yoritgan bo‘lsa, ikkinchidan, xalqni tarixiy qahramonlar orqali milliy birdamlikka, vatanparvarlikka chorlagan.

2. “Mirzo Ulug‘bek” va ma’naviy mustaqillik konsepsiyasi

“Mirzo Ulug‘bek” dramasida Shayxzoda siyosiy ozodlik bilan bir qatorda ilmiy-ma’naviy ozodlik g‘oyasini ilgari suradi. Bu drama orqali u fikr erkinligi, ilm-fanga sadoqat, ma’rifatga bo‘lgan ishonchni milliy tiklanish va mustaqil tafakkur timsoli sifatida ko‘rsatadi. Ulug‘bekning fojiali qismati — xalqning ilmsizlik, johillik sababli o‘z nurini yo‘qotgan yulduzi ekanini anglatadi.

Shayxzoda bu orqali istiqloolni faqat siyosiy emas, balki ma'naviy-axloqiy holat sifatida ko'rsatishga urinadi.

3. "Alisher Navoiy" va davlatparvarlik g'oyasi

Alisher Navoiy obrazi Shayxzoda uchun xalq va davlat o'rtasidagi vositachi timsolidir. Navoiy dramada o'zbek davlatchiligini ma'naviy asoslari bilan mustahkamlovchi, xalqni ilm, adabiyot va ma'naviyat orqali uyg'otuvchi siymo sifatida gavdalanadi. Navoiy orqali Shayxzoda milliy g'oyaning madaniy ildizlarini mustahkamlaydi.

4. Shayxzoda she'riyatida mustaqillik ruhi

Shayxzoda shoir sifatida ham milliy ruhni tarannum etadi. U sovet mafkurasi doirasida yashagan bo'lsa-da, she'riyatida mustamlakachilikka nisbatan norozilik, tarixiy iftixor, xalq g'ururi kabi ruhiy holatlarni yashirin tarzda ifodalagan. Ayniqsa, uning tarjima asarlarida ham bu ruh seziladi. Masalan, Hofiz, Nizomiy, Fuzuliy kabi sharq mutafakkirlarini tarjima qilganida ularni ozod fikr, ruhiy yuksaklik timsoli sifatida ko'rsatgan.

5. Publitsistik meros va mustaqil fikrlovchi ziyoli timsoli

Shayxzodaning publitsistik chiqishlari, maqolalari ham mustaqil fikrlovchi ziyoli portretini yaratadi. U o'zining "Tarixga hurmat" yoki "Navoiy bizning faxrimiz" kabi maqolalarida milliy o'zlik, tarixiy xotirani saqlash va yuksaltirish zarurati haqida qayg'uradi. Bu esa uning ijodida milliy g'oya faqat badiiy emas, balki ma'naviy-jamiyatshunoslik mezonini ko'rsatadi.

Xulosa

Shayxzoda ijodi milliy g'oya va mustaqillik ruhining badiiy ifodasiga asos bo'lgan muhim adabiy merosdir. Uning tarixiy dramalari, she'riyati va publitsistikasi xalqni o'z tarixiga, tiliga, madaniyatiga hurmat bilan qarashga chorlaydi. Shayxzoda milliy ozodlikni bir kunlik siyosiy erkinlik emas, balki asrlik tarix, ma'naviyat va xalq ongi bilan bog'liq jarayon sifatida tushungan. Shu boisdan ham u milliy g'oya va istiqlool tafakkurining adabiyotdagi asoschilaridan biridir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Shayxzoda, M. (1970). Tanlangan asarlar (2 jildlik). Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti.
2. Nurmonov, A. (2014). XX asr o'zbek adabiyoti. Toshkent: O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi.
3. Mamajonov, T. (2007). Maqsud Shayxzoda — millat ziyolisi. Toshkent: Adabiyot.
5. Karimov, I.A. (1997). Yuksak ma'naviyat — yengilmas kuch. Toshkent: Ma'naviyat.

6. Xudoyberganov, R. (2001). Maqsud Shayxzoda: hayoti va ijodi. Toshkent: Fan.
7. Rashidov, S. (2016). Tarixiy drama va milliy tafakkur. Samarqand: SamDU nashriyoti.
8. G'aniyeva, M. (2002). O'zbek dramaturgiyasi tarixi. Toshkent: Fan nashriyoti.
9. Tursunov, B. (2020). "Shayxzoda dramalarida tarix va g'oya". // Filologiya masalalari, №1.
10. Yo'ldoshev, S. (1995). "Adabiyotda mustaqillik ruhining boshlanishi". // O'zbek adabiyoti va san'ati. №6.
11. Adabiy meros va istiqlool g'oyalari. (2011). Toshkent: Ma'naviyat nashriyoti.